NAVSARI AGRICULTURAL UNIVERSITY

લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ
LEPTOSPIROSIS

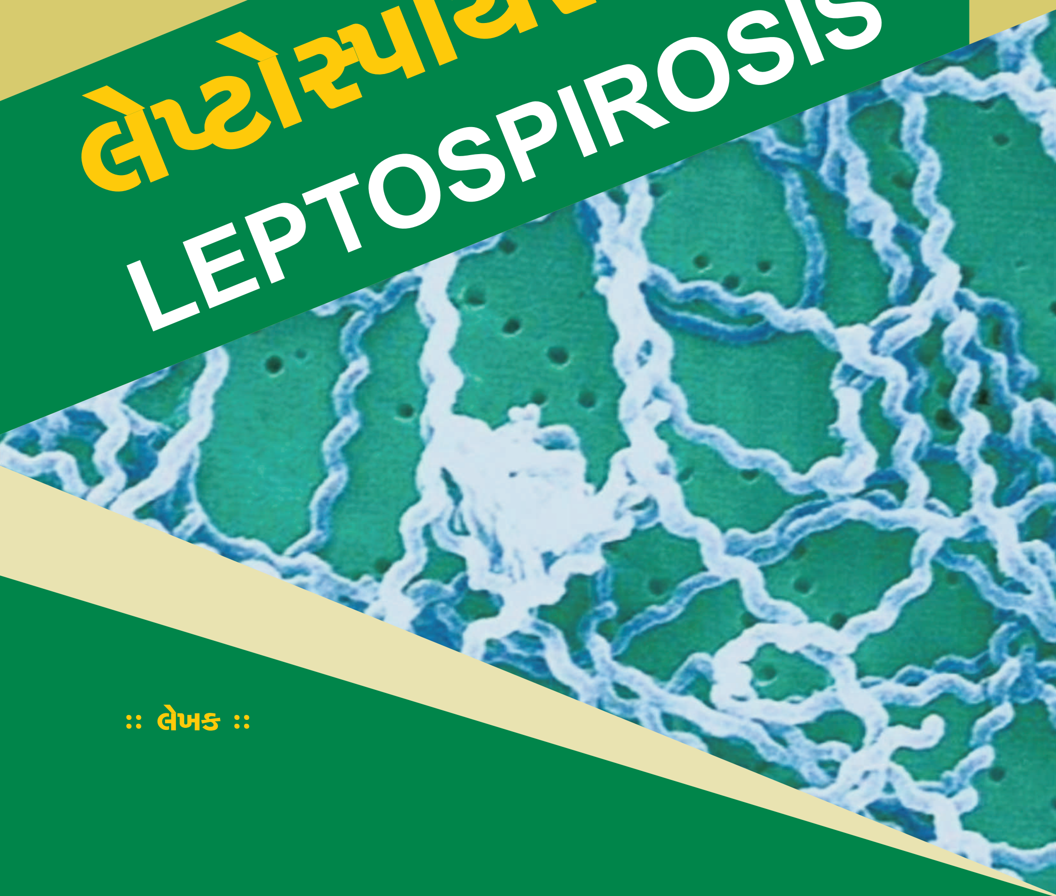

:: લેખક ::

કૃષિ વિજ્ઞાન કેન્દ્ર
નવસારી કૃષિ યુનિવર્સિટી
દેડીયાપાડા - ૩૯૩ ૦૪૦, જિ. નર્મદા

લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ રોગ અને સારવાર

લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ શું છે ?

લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ એ જીવલેણ રોગ છે. લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ લેપ્ટોસ્પાયરા નામના જીવાણુંઓથી પ્રાણીઓ મારફતે માણસોને થતો રોગ છે. આ રોગ સૌ પ્રથમ ઈ.સ. ૧૮૮૬માં એડોલ્ફ વેઈલ નામના વૈજ્ઞાનિકે નોંધ્યો હતો. ગુજરાતમાં આ રોગની શરૂઆત ઈ.સ. ૧૯૯૪માં નવસારી જીલ્લાના ચીખલી તાલુકામાંથી થઈ હતી. આ રોગ દક્ષિણ ગુજરાતમાં વલસાડ, નવસારી, તાપી તથા સુરત જીલ્લામાં ચોમાસા દરમ્યાન વધારે પ્રમાણમાં જોવા મળે છે. ડાંગર અને શેરડીના ખેતરોમાં કામ કરતાં ખેતમજૂરો અને પશુપાલનનાં વ્યવસાય સાથે સંકળાયેલા લોકોને આ રોગ થવાની શક્યતા વધુ હોય છે. લેપ્ટોસ્પાયરોસીસના કેસ જુલાઈ માસથી નવેમ્બર માસની શરૂઆત સુધી જોવા મળે છે. સૌથી વધુ પ્રમાણ ઓગસ્ટ અને સપ્ટેમ્બર મહિનામાં જોવા મળે છે. આ રોગ ૨૫ થી ૪૫ વર્ષની ઉંમર વચ્ચે વધુ પ્રમાણમાં જોવા મળે છે.

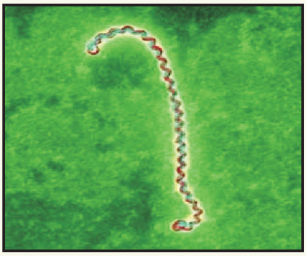

લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ રોગ કેવી રીતે ફેલાય છે ?

- ચેપી ઉંદર કે પશુઓના પેશાબથી દૂષિત થયેલ જમીન, કાદવ કે પાણી, માણસની ચામડીના સંપર્કમાં આવવાથી તથા આવું પાણી મોં, નાક અને આંખના સંપર્કમાં આવવાથી જંતુઓ માણસના શરીરમાં દાખલ થવાથી આ રોગ થઈ શકે છે.
- રોગિષ્ઠ પશુઓના પેશાબ દ્વારા પણ આ રોગ થઈ શકે છે.
- ગર્ભપાત થયેલ જાનવર પણ આ રોગના ફેલાવા માટે જવાબદાર હોય છે.
- આ રોગના પ્રસારમાં ઉંદર અને પાલતુ પશુઓ જેવા કે ગાય, ભેંસ, બકરાં, ઘેંટા કે રખડતા પશુ (ડુક્કર, કૂતરા) તેમજ વન્ય પ્રાણીઓ(હરણ, શિયાળ)મહત્ત્વનો ભાગ ભજવે છે.
- જમીન અને પાણીનો આલ્કલાઈન પી.એચ.તેમજ ભેજવાળું વાતાવરણ આ રોગના જીવાણુંઓને લાંબા સમય સુધી જીવંત રાખવામાં અગત્યનો ભાગ ભજવે છે.

લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ રોગના લક્ષણો :

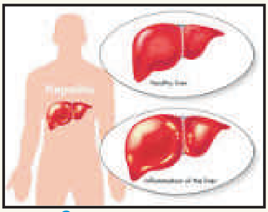

લીવર પર અસર

માથામાં દુ:ખાવો

- ➢ તાવ આવવો
- ➢ શરીરની માંસપેશીઓમાં દુ:ખાવો
- ➢ માથાનો સતત દુ:ખાવો
- ➢ પગ અને કમરમાં દુ:ખાવો
- ➢ આંખમાં લાલાશ દેખાય
- ➢ શ્વાસ લેવામાં તકલીફ, ખાંસી થવી (ફેફસાં પર અસર)
- ➢ ખૂબ જ થાક લાગવો
- ➢ પેશાબ ઓછો થવો કે લાલ કલરનો થવો (મૂત્રપિંડ પર અસર)
- ➢ ૩ થી ૪ દિવસ બાદ કમળો થવો (લીવર પર અસર)
- ➢ છાતીમાં દુ:ખાવો થવો (હૃદય પર અસર)
- ➢ માનસિક અવસ્થામાં ફેરફાર

આંખમાં લાલાશ

કમળો

કીડની પર અસર

લેપ્ટોસ્પાયરોસીસથી બચવા આટલું કરો:

- ➢ લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ રોગના લક્ષણો દેખાય કે તરત જ વિલંબ કર્યા વિના નજીકના દવાખાનનો સંપર્ક કરી તપાસ કરાવો અને સારવાર શરૂ કરો.
- ➢ ખુલ્લા પગે અથવા પગમાં કે હાથમાં ઈજા હોય કે વાઢીયા/ચીરા પડ્યા હોય તો કાદવ-કિચડવાળી જગ્યાએ, કોઢારમાં સાફ-સફાઇ કરવા અથવા રોપણી કે નીંદણ કરવા જાવ ત્યારે પગે એન્ટીસેપ્ટીક મલમ લગાડીને જવું.
- ➢ શક્ય હોય તો ખેતરમાં કામ કરતાં ગમબૂટનો ઉપયોગ કરવો.
- ➢ ખેતીકામ કર્યા બાદ કે પશુઓના કોઢાર/ગમાણમાં કામ કર્યા બાદ તરત જ સાબુ લગાવી ગરમ પાણીથી હાથ-પગ બરાબર સાફ કરવા.

- ખેતીકામ માટે પાણીવાળા ખેતરમાં જરૂરી કામનાં સમય પૂરતો જ પ્રવેશ કરવો.
- ખૂબ જ અગત્યનું પાસુ એ ઉંદરોનું નિયંત્રણ છે.
- ઉંદર કે પ્રાણીઓના મળ-મૂત્રથી ખોરાક/પાણી દૂષિત ના થાય તે માટે કાળજી રાખો.
- ગંદકી કે નહેર વિસ્તારનાં પાણીમાં નહાવું નહીં કે ખુલ્લા પગે પસાર થવું નહીં.
- રોગગ્રસ્ત પશુઓના મળ-મૂત્રનો યોગ્ય નિકાલ કરવો.
- એંઠવાડ તેમજ બગડેલા શાકભાજી ગમે ત્યાં ફેંકી ન દેતા યોગ્ય નિકાલ કરવો અને સ્વચ્છતા જાળવો.
- ખેતરમાં સ્વચ્છતાના કડક પગલાં લેવા. રોગગ્રસ્ત વિસ્તારમાં યોગ્ય જંતુનાશક દવાનો ઉપયોગ કરવો અને વિસ્તારને સ્વચ્છ રાખવો.
- ડુક્કર, ઘેંટા, બકરાંને ગાય-ભેંસ જેવા પશુથી દુર રાખો.
- પ્રાણીઓ માટેના ખાણ-દાણ રાખવામાં આવતા હોય તેવી જગ્યાએ ઉંદર પ્રવેશી શકે નહીં એવી વ્યવસ્થા કરવી.

લેપ્ટોસ્પાયરોસીસ રોગથી બચવા માટે જાણકારી, સમયસર નિદાન અને સારવાર જરૂરી છે.

સાબુથી હાથ પગ સાફ કરવા

સમયસર દવા લેવી.

કામ કરતી વખતે મોજા તથા ગમબુટનો ઉપયોગ કરવો.